

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE ANADOLU'DA GİRİŞ VE ÇIKIŞLARI KONTROL ALTINDA TUTAN KURULUŞLAR

Yrd. Doç. Dr. Mesut AYDIN*

İtilâf Devletleri tarafından İstanbul'un İşgâl edilmesi (16 Mart 1920) ile birlikte Anadolu'ya geçişlerde bir hayli artış olduğu bilinmektedir.

İstanbul'dan Anadolu'ya toplu geçişlerin başlaması, bir yünden Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti (TBMMH)'nin meşrûluk kazanması yolunda müsbet bir propağanda vesilesi olmuş, bir yünden de Millî Mücâdele hareketi kuvvet kazanmaya başlamıştı. Yalnız; bu durum, gelişen olayların müsbet yönünü ifade etmekteydi. Bir de Anadolu'nun bu insan selini kontrol altında tutarak, geçişleri izdihâma meydan vermeden gerçekleştirmesi gerekiyordu.

İstanbul'un İşgâli'nin müteâkib Anadolu'ya geçenlerin büyük bir kısmı, hiç şüphesiz ki, hizmet etmek maksadı ile geçmişlerdi. Bunların yanı sıra isyan çıkartmak, menfi propağanda yapmak, önemli ricâle su'i-kast tertip etmek ve İşgâl Kuvvetleri'ne casusluk faaliyetlerinde bulunmak üzere Anadolu'ya geçenlerin sayısı da küçümsenmeyecek kadar fazla idi.

İstanbul Hükümeti, Millî Mücâdele'nin meşrûluk kazanmasını önlemek, İngilizler de, İstanbul Hükümeti gibi aciz bir hükümeti kontrol altında tutarak her istediğini yaptırmak düşüncesinde olduğu için Anadolu'da filizlenen "İstiklâl Mücâdelesini"ni baltalamak istiyorlardı. Bunun en bariz misallerini 1920 yılı içerisinde Anadolu'da yeryer başgösteren ayaklanmalarda görebiliriz¹.

İngilizler'in o dönemde geniş bir casusluk teşkilâtı kurduğu ve bunlar vasıtasıyla Anadolu'da zaman zaman fesat tohumları saçtığı

* İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.
1 Atatürk, Nutuk, İstanbul 1973, c. I, muhtelif sayfalar.

bilinmektedir. Ankara, Bursa, Konya, Karaman, Kayseri, Urfa, Diyarbakır ve Siirt dolaylarında casus istihdâm ettikleri tespit edilmiştir². Ayrıca, Anadolu'ya gönderdikleri casus ve propağandacıları hoca, talebe, tâcir ve doktor kıyafetleri ile göndermeleri ve halkı bu şekilde etkilemeye çalıştıkları ortaya çıkarılmıştır³. Dikkati çeken diğer bir husus da gönderilen insanların İslâm Dini'ni iyi bilmeleri ve insan psikolojisinden çok mükemmel bir şekilde faydalanmaya çalışmalarıdır.

İstanbul'da faaliyetinde bulunan gizli gruplar⁴, casusluk faaliyetlerinden mümkün olan ölçüler içerisinde haberdâr oluyor ve bu bilgileri Ankara'ya ulaştırıyorlardı. Ankara'ya gönderilen bu bilgilerden, İngilizler'in İstanbuldaki bütün ekalliyetlerden istifade ettikleri ortaya çıkmaktadır. Anadolu'da önemli ricâle su'i-kast tertip etmek, karışıklık çıkarttırarak Anadolu'nun gücünü ve otoritesini sarsmak maksadıyla çok sayıda ermeni ve rumun İngiliz casusluk teşkilâtına dahil edildiği görülmektedir⁵. Ayrıca; bunların, Anadolu'ya gitmekte olan subaylar içerisinde İnebolu'dan sokulmasının düşünüldüğü Zabitan Grubu tarafından haber verilmekteydi⁶. Grubun bir başka raporunda da; bu şahısların köylü, rençber, dilenci, leblebici ve tâcir sıfatıyla, bazen de kadın kıyafetine bürünerek seyahâtlerine devam ettikleri belirtilmekteydi. Ayrıca, İngilizler'in Ermeni kadınlarını Müslümân köylü kadını gibi kıyafet değiştirerek Anadolu'ya gönderdiklerine

² Ekrem Baydar, "Mustafa Kemal Paşa'nın Gizli Teşkilatını Ben İdare Ediyordum" *Cumhuriyet Gazetesi*, 21 Ekim 1970.

³ İngilizler'in Doktor Lütüfi namıyla Anadolu'ya bir casus gönderdiği haber alınmıştı ve gerekli yerler uyarılmıştı. Bkz., *Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih, Stratejik, Etüd Başkanlığı 1 (Atase)*, Klasör 5/701, Dosya (Dos) 4, Fihrist (Fih) 86, Klas. 6/3866, Dos. 10, Fih. 112, Ayrıca, İngilizler'in gönderdikleri casusların hüviyetleri için bkz., Klas. 1305, Dos. 31, Fih. 35, Klas. 896, Dos. 47, Fih. 12, 72/2, Klas. 639, Dos. 296, Fih. 15.

⁴ Mesut Aydın, *Milli Mücadele Yıllarında İstanbul'da Faaliyet Gösteren Gizli Gruplar* (Yayınlanmamış Doktora (Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü. Yapılan çalışmalarda tespit edilebilen gizli grupların isimleri şunlardır: Karakol Cemiyeti (Karakol-Zabitân-Yavuz), Felâh Grubu (Hamza-Mücâhid-Muhârib-Felâh), Müdâfaa-i Milliye Heyet-i Merkeziyesi, Müsellâh Müdâfaa Teşkilâtı (M.M), Muâvenet-i Bahriye Heyeti, Namık Grubu, İmâlât-ı Harbiye Grubu ve İhtiyâd Grupları (Ferhâd, Kerimî ve Bizci Grupları)dır. Bu gruplar hemen umûmîyitle TBMM tarafından kurdurulmuş ve İstanbul ile irtibâtın devamı düşünülmüştü. Konu ile ilgili olarak bkz. Mesut Aydın, "Hamza Grubu", *Atatürk Yolu*, A.Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi, Mayıs 1989, Yıl 2, Sayı 3 ten ayrıbasım.

⁵ Atase Arş., Klas. 846, Dos. 47, Fih. 85, Klas. 6/3866, Dos. 10, Fih. 45, Ayrıca, A.Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi (Tite Ar.),'den 13239-13275 numaralı vesikalar arasında bu hususla ilgili olarak ayrıntılı bilgi yer almaktadır.

⁶ Atase Arş., Klas. 846, Dos. 47, Fih. 39.

dikkat çekerek, bu kadınların bir kısmının da yollarda subaylara metreslik yaptıkları ifâde edilmişti⁷.

İngilizler bütün bu faâliyetlerinin yanı sıra İstanbul'da bulunan bir takım fırka ve cemiyetleri elde etmeyi ihmâl etmemişlerdi. İstanbul'da Anadolu harekâtının başarıya ulaşmasını istemeyen ve ona muhalefet eden birçok cemiyet ve fırkanın mevcut olması, İngilizler'in bu husustaki faâliyetlerini kolaylaştırmıştır. Bu siyâsî cemiyet ve fırkaların başında Hürriyet ve İtilâf Fırkası gelmektedir⁸. Hürriyet ve İtilâf Fırkası'na göre Anadolu harekâtının başında bulunanların hemen hepsi İttihatçı idiler⁹. Millî Mücadele başarıya ulaşırsa, Hürriyet ve İtilâfçılar'ın yıllardır verdikleri mücadele ve çevirdikleri entikaları boşa çıkacaktı. Bu durum İngilizler ile işbirliği yapmalarını kolaylaştırmış ve Anadolu'ya propağandacılar göndererek, karışıklık çıkartmaya yönelik faâliyetler içine girmişlerdir¹⁰. Ayrıca, hükümet vasıtasıyla, Anadolu harekâtının liderleri hakkında fetvâlar çıkarttırılarak, Anadolu insanının halet-i ruhîyesini menfî yönde etkilemek istemişlerdi.

İngiliz emelleri doğrultusunda faâliyette bulunan İngiliz Muhibler Cemiyeti de Anadolu Halkı'nın halet-i ruhîyesini istismâr etmiş ve bunun için Anadolu'ya birçok propağandacı göndermeyi başarmıştı¹¹.

Atatürk, bu cemiyet ve faâliyetleri hakkında büyük Nutuk'ta şu şekilde bahsetmektedir: "... Bu cemiyetin iki cephe ve mahiyeti vardır. Biri alenî cephesi ve medenî teşebbüsâtla, İngiliz himâyesini talep ve temine mâtuf mahiyeti idi. Diğeri, hafî ciheti idi. Asıl faâliyet bu cihette idi. Memleket dahilinde teşkilât yaparak isyân ve ihtilâl

7 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 17 ve ekleri

8 Tite Arş., No: 14112-14172 numaralar arasındaki vesikalarda konu ile ilgili ayrıntılı bilgi bulunabilir. Ayrıca, bkz., Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, s. 264-307.

9 Mustafa Kemal Paşa, memlette İttihat ve Terakki'ye olan düşmanlığı iyi bildiği için Anadolu harekâtının İttihat ve Terakki ile ilgisi bulunmadığını belirterek bir beyânâme yayımlatmıştı. Bkz. Atase Arş., Atatürk Ö. Arşivi, Klas. 14, Fih. 17/1. Yücel Özkaya, "Millî Mücadele Başlangıcında Basın ve Mustafa Kemal Paşa'nın Basınla İlişkileri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. I, s. 3, 1985, s. 897. Ayrıca, İstanbul'da İngilizce çıkan bir gazetede verilen bilgiler de bu meyândadır. Bu gazeteden Peyâm-ı Sabah'ta tercüme edilen kısmında Harekât-ı Millîye "İttihatçılık" ile suçlanmakta idi. Bkz. Atase Arş., Klas. 15, Dos. 335/1, Fih. 8.

10 Atase Arş., Klas. 7/2149, Dos. 34, Fih. 11, Klas. 846, Dos. 47, Fih. 48, Klas. 963, Dos. 4, Fih. 49/1, 58.

11 Atase Arş., Klas. 1304, Dos. 9, Fih. 35, 37. Ayrıca, İngiliz Muhibler Cemiyeti i/in bkz., Tunaya, age., s. 472-484.

çıkartmak, şuûr-u milliyi felce uğratmak, ecnebî müdâhalesini teshîl etmek gibi hâinâne teşebbüsât, cemiyetin bu hafî kolu tarafından idare edilmekteydi. Said Molla'nın, cemiyetin denî teşebbüsâtında olduğu gibi hafî cihetinde de ondan ziyâd. rolör olduğu görülecektir. Bu cemiyet hakkında söylediklerim, sırası, geldikçe vereceğim izahât ve icâbında irâe edeceğim vesâikle daha vâzih anlaşılacaktır..."¹².

İngiliz Muhibler Cemiyeti'nin, Karakol cemiyeti ismiyle meşhur olmuş gizli bir grubun içine sızmayı başardığı ve bunların vesikalalarıyla birçok casusunu Anadolu'ya geçirdiği görülmektedir. Nitekim, İnebolu İrtibât Zabiti Nidâi Bey'in İstanbul'da iken şahit olduğu bir olay, bu kanaâti kuvvetlendirmektedir. Nidai Bey, 28 Ocak 1921 tarihinde Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâseti (EHUR.)'ne göndermiş olduğu bir yazıda: "... İstanbul'da Mustafa Bey Grubu¹³'nın çalıştıkları binâda Şehremeni İngiliz Muhibler Cemiyeti azâsından Bahriye Yüzbaşı Ahmed'i görmüş ve evvel hareket edeceğimden, Binbaşı İbrahim Bey'e haber gönderememişdim. Bu kerre gelen ve her veçhile şâyân-ı i'timâd bulunan ümerâ tarafından bu Ahmed'in yanında birçok i'timâdnâme'ler ile Bahriye Nezâreti'nde dolaştığı ve ikinci şube müdürü tarafından bu hâlin müehhez edildiği..." şeklinde bahsetmektedir¹⁴.

Hatta İngilizler'in bir numaralı casusu Mustafa Sagir bile bu teşkilâtın vesikası ile Anadolu'ya geçmişti¹⁵. Bu da bize, İngilizler'in ve dolayısı ile İngiliz Muhibler Cemiyeti'nin nasıl bir fââliyet içinde olduğunu göstermektedir.

İngilizler doğrultusunda faâliyet içinde olan diğer bir cemiyet ise Teâli-i İslâmiye Cemiyeti idi¹⁶. Cemiyetin almış olduğu bir karar ve 18 Mart 1921 tarihli bir vesika, bu hususta epey malumât vermektedir¹⁷. İstanbul'da Muharib Grubu tarafından yapılan istihbârâtta, muhtelif şekil ve kıyafetlerde, emniyet ve askerî polis teşkilâtlarının bulunmadığı küçük kasaba ve iskelelerden Anadolu'ya sızmaya çalışacakları ve Kuvây-ı millîye aleyhinde propağanda yapmak üzere

12 Atatürk, Nutuk, 1927, s. 6.

13 Karakol Cemiyeti'nin isim değiştirerek faâliyete devam etmesinden sonra bu grup, amirinin isminden dolayı "Mustafa Bey Grubu" olarak da zikredilmektedir. Amiri ise Erkân-ı Harb Kaim-makamı Muğlalı Mustafa Bey idi. Bkz., Mesut Aydın, agtez., s. 1-33.

14 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih. 120

15 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 17.

16 Tunaya, age., s. 382-386

17 Atase Arş., Klas. 955, Dos. 16, Fih. 40

birçok adam tayin ettikleri ortaya çıkarılmıştır. Cemiyetin bu faaliyetleri hakkında Ankara'da Dahiliye Vekâleti tarafından yayınlanan 1880 numaralı tamîmde ise ilgili yerlerin uyanık bulunması ve bu gibilerin derhal tevkif edilmesi bildirilmiştir.

Anadolu'daki önemli ricâle su'i-kast tertip etmek maksadıyla İngiliz desteğinde Kuvây-ı inzibâtiye, Askerî Nigehbân¹⁸, Kızılhançer ve Cemiyet-i Ahmedîye mensuplarından mürekkep bir grubun kurulduğu da elde edilen bilgiler arasında idi¹⁹. Bu grup, 5'i heyet-i faâleden olmak üzere 337 İngiliz Muhibler Cemiyeti mensubu, 65 Ağırtopçu subayı ve 8 tane de cemiyetin nakliye subaylarından teşkil edilmişti²⁰.

12 Ocak 1921 tarihinde Ankara'ya ulaşan diğer bir istihbârât bilgisinde de İngilizleri'n teşvik ve yardımları ile merkezi İstanbul'da ve şubeleri Yunan işgali altında bulunan yörelerde olmak üzere iki cemiyet teşkil edildiğinden bahsedilmektedir²¹. Bu cemiyetlerden ilkinin ismi "Anti Bolşevizm Cemiyeti" ve diğerinin ismi ise "Anti Kemalizm" Cemiyeti" dir. Bu tür faaliyetler içine girilerek Anadolu İnsanı'nın zihninde soru işareti yaratmak ve TBMM'nin bolşeviklikle suçlanması için propağanda yapılması hedeflenmişti.

Bilindiği gibi, Millî Mücadele'nin başlangıcından itibaren Bolşevik Rusya ile belirli ölçüler içerisinde münasebetlerini geliştiren TBMM'nin bu tutumu, batıda endişe ile takip edilmekteydi. Özellikle, İngilizler'in yukarıda bahsedilen cemiyetleri bu gaye ile kurdurduğu söylenebilir.

Millî Mücadele döneminde İngilizler'in yanı sıra Bolşevik Rusya'dan da İstanbul'a gelerek Ankara'yı zor durumda bırakmayı düşünen ve komünist bir ihtilâl gerçekleştirmeyi hedefleyen zihniyette mevcuttu. Mustafa Subhi'nin önderliğinde başlatılan ve Anadolu ile İstanbul'da birbirlerinden bağımsız ve habersiz birtakım bolşevik fırkaların tesis edildiği bilinmektedir.

Özellikle, subaylar arasında propağanda yapmak suretiyle Anadolu harekâtına sızmayı hedeflemişlerdi. Bu gizli teşekküllerden birisi

18 Tunaya, age., s. 337-346

19 Atase Arş., Klas. 963, Dos. 4, Fih. 50, 55, 58.

20 Atase Arş., Klas. 963, Dos. 6, Fih. 10/1, 10, 10/2, 10/3. Teşkil edilen gruba mensup kişilerin isim listesi de mevcuttur.

21 Atase Arş., Klas. 963, Dos. 4, Fih. S9/1, 58

de hakkında fazla bilgi bulunmamakla birlikte "Ankara Komünist Fırkası"dır. Tespit edilebildiği kadarıyla İstanbul'da faaliyetinde bulunan bu fırkanın özellikle, Anadolu'ya geçecek subaylar arasında bolşevikliği yaymaya çalıştığı görülmüştür.

Nitekim, EHUREisi (Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Reisi) Fevzi Paşa'nın 1 Şubat 1921 tarihinde Kastamonu'ya gönderdiği bir yazıda, bu fikrimizi kuvvetlendiren hususlara temas edilmiştir. İlgili yazıda: "... İstanbul'dan gelen bazı zâbitân yedinde İnebolu İstihbârât Zabitliğimize hitaben, bu efendilerin şâyân-ı i'timâd olduklarından bahisle Ankara'ya sevkleri lüzumunu bildiren ve Ankara Komünist Fırkası ikiyüzyirmiüç (223), İstanbul İcrâ Komitesi nâmına Ali Osman imzasını hâvî bir mektub gelmiştir Teferruâta, â'id iza-hâtın ise Bolu İstihbârât Zabitliği'nden talep buyurulması..." denil-meteydi²². Başka yazılarda da "Ankara Komünist Fırkası" ismi ile bir teşkilâtın Ankara tarafından tanınmadığı²³, bu teşkilâtın kimlerden teşkil edildiği ve haklarında bilgi toplanması için emir verildiği görülmektedir²⁴. Ayrıca, bu teşkilâtın resmî mühürü hakkında da bilgi istenmekteydi.

Ankara'nın bu teşkilât üzerinde hassasiyetle durduğu ve tahki-kâtın ayrıntıları ile yapılması için gerekli tedbirlerin alındığı görülmektedir. 9 Şubat 1921 tarihinde, Kastamonu Havâlisi Kumândânı Muhyiddin Paşa'nın İnebolu (P) Şubesine gönderdiği emirde, bu teşkilât vasıtasıyla gelen subay ve diğer şahısların, orada tevkif edilmeyerek, Daday'a²⁵ kadar seyahatlarına müsaâde edilmesini ve orada gözlatında bulundurulmalarını istemişti²⁶. Bu şahısların, orada kimlerle ve nasıl temâsta bulunacaklarının tespit edilmesinin kolaylaşacağı düşünülmüştür.

Buraya kadar izâh etmeye çalıştığımız gibi Millî Mücâdele'yi baltalamak zor durumda bırakmak ve meclisin otoritesini yok etmek amacına yönelik hareketler karşısında, TBMMH de bir takım tedbirler almak mecburiyetinde kalmıştı.

Anadolu'ya giriş-çıkış kapıları sayılabilecek İnebolu, Akçaşehir, Ereğli, Bartın, İzmit, Sinop, Samsun ve Trabzon gibi Karadeniz Sahil

22 Atase Arş., Klas. 952, Dos. 8, Fih. 11/2

23 Atase Arş., Klas. 952, Dos. 8, Fih. 21

24 Atase Arş., Klas. Dos. 8, Fih. 11/1

25 Daday, Kastamonu İli'ne bağlı bir yerleşim merkezidir.

26 Atase Arş., Klas. 952, Dos. 8, Fih. 17/9

Şeridi ile Antalya ve Mersin gibi Akdeniz Sahil Şeridi'ndeki yerleşim Merkezleri bir anda stratejik bakımdan önem kazanmışlardır.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâseti (EHUR) ve Müdâfaâ-i Millîye Vekâleti (MMV), Anadolu'nun o dönemdeki giriş ve çıkış kapıları sayılabilecek bu merkezlerde bir takım teşekküller vücuda getirerek Anadolu'ya giren ve çıkanların azâmî surette tahkik ve tetkik edilmelerini sağlamışlardır.

Yukarıda belirtilen merkezlerde ve sahil şeritlerinde vazife yapmak üzere İstihbârât Zabıtlıkları, Askerî Polis Teşkilâtları (AP), Hat Komiserlikleri (HK), ve Sansür Heyeti Müdüriyetleri (ASM) kurulmuştur. Sansür ve Matbuât ve İstihbârât Müdüriyet-i Umûmiyesi'nin de bu vazife ile 3 Mayıs 1920 tarihinde kurulduğunu bilmekteyiz²⁷. Daha önce yukarıda belirttiğimiz kuruluşlar, belirli bir tarihten sonra Tetkik Heyeti Amirliği (THA) bünyesinde vazife taksimi yapmışlardır.

Müstakil olarak kurulan teşkilâtlardan ilki ve memleket sahinde yaygınlaştırılmış olanı, hiç şüphesiz ki, (AP) Teşkilâtı'dır. (AP), ordu gerisinde ve memleket sahinde, düşman casusluk faâliyetlerinin önüne geçmek ve karşı istihbârât faâliyetlerini gerçekleştirmek maksadıyla EHUR'ne bağılı olarak kurulmuştur²⁸. Düşman mntıklarına gönderilecek şahısların temin edilmesi, emniyet ve istihbârât teşkilâtlarına yardımcı olacak şahısların seçilmesi bu teşkilâtın vazifeleri arasında idi. Yukarıda belirtilen hususlarda (AP) Şubeleri ve merkezleri kurulmuş olup, teşkilâtlara zabıt, inzibât memurları, tahârrî memurları, komiser ve polis memurları tayin edilmiştir. (AP)'in teşkilâtı ve irtibât kuracağı makamlar ise "Askerî Polis Teşkilâtının Vazife Talimât-nâmesi"nde belirtilmiştir²⁹.

(AP) Teşkilâtları, Kastamonu, İnebolu, Bartın, Akçaşehir, Düzcce, Mudurnu, Sinop, Ereğli, Cide, Samsun, Eskişehir, Geyve, Bilecik, Kütahya, Afyon gibi kaza, livâ ve vilâyetlerde teşkil edilmiş olup faâliyete geçirilmiştir. Ayrıca, Maraş, Antep Livâleri ile Adana Vilâyeti'nde de kurulması düşünülmüştür³⁰.

27 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, c. I, Devre I (3. Celse) 4. 5. 1336 (1920), s. 212-213.

28 Atase Arş., Klas. 956, Dos. 21, Fih. 2/2, 2/3, Klas. 952, Dos. 6, Fih. 11

29 Bu hususta, talimât-nâmenin tam metni için bkz., EK I.

30 Atase Arş., Klas. 952, Dos. 6, Fih. 13/7

(AP) Teşkilâtları, buldukları yerlerdeki kumandanlıkların emrine verilerek çalışmalarını sürdürmüşlerdir³¹. Bunlardan, Düzce, Ereğli ve Akçayşehir (AP) Teşkilâtıları Bolu Mıntika Kumândânlığı'na, Bartın Şubesi Zonguldak Müfreze Kumândânlığı'na, Sinop (AP) Şubesi Sinop Mevkî Kumândânlığı'na, İnebolu (AP) Teşkilâtı ise Kastamonu ve Havâlisi Kumândânlığı'na bağlı olarak denetim altından tutulmak istenmişti.

Yine (AP) Teşkilât'arı, kendi aralarında sınıflandırılmış ve önem derecelerine göre sıralanmışlardır³². Bu şubelerden Kastamonu ve İnebolu (AP) Teşkilâtları I. sınıf, Sinop, Ereğli ve Düzce II. sınıf, Bartın, Akçayşehir ve Cide ise III. sınıf (AP) teşkilâtları olarak tespit edilmiştir.

Kastamonu ve Bolu Havâlisi Kumândânlığı emrinde kurulmuş olan Kastamonu (AP) Teşkilâtı'nın amirliğine Erkân-ı Harb (EN) Binbaşı Osman Behçet Bey getirilmişti³³. O dönemin diğer önemli (AP) teşkilâtının İnebolu (P) Şubesi amirliğine de önce Yüzbaşı Kozanlı Şevki Bey daha sonra ise Süvâri Binbaşısı Abdullah Nidâi Bey³⁴ ve Binbaşı Kemal Bey getirilmiştir.

2 Mart 1921 tarihi itibarıyla İnebolu (AP) Teşkilâtının kadrosu şu şekilde tespit edilmiştir. İnebolu Mevkî Kumândânı ve (AP) Şube amiri Süvâri Binbaşı Abdullah Nidâi Bey, İstihbârât Zabiti Piyade Yüzbaşısı İsmail Hakkı Bey, İstihbârât Zabiti Mülâzım-ı evveli (ME) Ahmet Hamdi Bey, İstihbârât Zabiti Mülâzım-ı sâni (MS) Ali Nail Bey, Askeri Polis Sivil Taharrî Memurları Zühtü, Bekir Sıtkı, Mazhar, Tahsin, Sırrı, Mustafa Hikmet, Mahmud Celaleddin ve Bican (BAĞCIOĞLU)³⁵ Beyler'den teşkil edilmişti³⁶.

(AP) Teşkilâtının, bölge içerisinde, değişik yollar üzerinde karakollar kurduğu da bilinmektedir. Kastamonu ve Bolu Havâlisi Ku-

31 Atase Arş., Klas., 952, Dos. 6, Fih. 43/2

32 Atase Arş., Klas. 952, Dos. 6, Fih. 43, 43/1

33 Atase Arş., Klas. 952, Dos. 6, Fih. 117

34 Atase Arş., Klas. 956, Dos. 21, Fih. 10/3

35 Bican (BAĞCIOĞLU) Bey, bu vazifesi ile ilgili olarak: "... Ben, İstanbuldaki eşhâs-ı muzireyi tanıdığım için bunların, memlekete girmemelerini temin için Müdafâ-i Milliye ve Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâseti'nin emriyle İnebolu'ya getirildim..." demektedir. Bkz., Hüsnü Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları*, c. I, Ankara 1975, s. 148.

36 Nurettin Peker, *İstiklal Savaşı Resim ve Vesikalarla İnebolu-Kastamonu ve Havalisi Debiz ve Hava Harekâtı*, İstanbul 1955, s. 269-270.

mândânlığı'nın 8 Kasım 1921 tarihinde Kastamonu Valiliği'ne gönderdiği bir yazıda, subayların tahkik ve tetkikleriyle gözetim altında bulundurulmaları için İnebolu-Ankara üzerinde iki inzibât karakolu tesis ettiği belirtilmekteydi³⁷.

(AP) Teşkilatlarının yukarıda belirtilen vazifelerinin yanı sıra Anadolu'ya gelen subayların tezkiye muâmelelerini de yaptığı görülmektedir³⁸. Askeri Polis tarafından İstanbul'dan gelen subayların tahkik ve tetkik muâmeleleri daha çok Kastamonu ve Bolu Havâlisi'nde görülmektedir. Bu işlerin icrâ edilmesinde ise İstanbul Grupları'nca, casus ve şüpheli kabul edilmiş olan kişilere ait bilgiler ile fotoğraflı eşkâl vesikalarının gönderilmesinin büyük payı olmuştur. Bu bilgiler, İstanbul'daki gizli grupların istihbârât şubelerinde toplanıp, Anadolu'daki istihbârât zabıtlıklarına gönderilmektedir³⁹.

Casus, fesat ve propağandacı olarak Anadolu'ya sızmayı başaran şahısların tespit edilerek gerekli işlemlerin yapılmasını sağlamak, asayişin temini bakımından önemli bir yer tutmaktaydı. Nitekim, Kastamonu İstiklâl Mahkemesi'nce cezalandırılanların bir çoğu (AP) tarafından tespit edilen casus ve şüpheli kişilerdi. Elde edilen bir vesikada, Kastamonu ve Bolu Havalisi'ndeki bütün (AP) şubelerince, teşkil tarihinden 3 Nisan 1921 tarihine kadar, takip edilerek İstiklâl Mahkemeleri'ne teslim edilen şahısların 80 tanesi hakkında verilmiş bir karar sureti bulunmaktadır⁴⁰. Bunlardan 1 tanesi idam, 2 tanesi tard, 3 tanesi çeşitli süreler ile mahkûmiyet, 8 tanesi beraât ve 8 tanesinin ise İstanbul'a geri îade edilmeleri hakkında karar verilmiştir. Geri kalanların ise tahkikâtının devam ettiği belirtilmiştir.

Yine (AP) Teşkilâtları'nın sivil ahâlinin tezkiyeleri ile de meşgul bulunduğu, yalnız bunlar hakkında kanunî muâmele yapılabilmesi için emniyet mensuplarına ihbârda bulunmalarının kâfi geleceği belirtilmiştir⁴¹.

Bu havalide kurulması lüzumlu görülen teşkilâtlardan biri de Askerî Sansür Müdüriyetleri'dir⁴². Bilindiği gibi, İstanbul'da çıkartılan ve Anadolu'ya sokulan bazı yayımlar, halk üzerinde menfi yönde

37 N. Peker, agc., s. 268

38 Atase Arş., Klas. 956, Dos. 21, Fih. 2/3

39 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 6

40 Atase Arş., Klas. 956, Dos. 21, Fih. 27/4, 27/5.

41 Atase Arş., Klas. 952, Dos. 6, Fih. 11

42 Atase Arş., Klas. 1306, Dos. 10/1, Fih. 7/1.

etki yapmaktaydı. TBMMH, faâliyete geçer geçmez bu husus ile ilgili olarak bir takım tedbirler almayı ihmâl etmedi. Özellikle, İstanbul ile Anadolu arasında, geçiş noktaları sayılan sahil şeridi denetim altına alınmıştı. “Sansür ve Matbuât ve İstihbârât Müdüriyet-i Umûmiyesi” vasıtasıyla yukarıda belirtilen bölgede sıkı bir faâliyete başlandı.

Mustafa Kemal Paşa'nın bu hususa açıklık getirmek maksadıyla TBMM'ndeki konuşmalarında, konuya sık sık temas ettiği görülmektedir. Bir konuşmasında: “... Efendiler; sahile çok ehemmiyet verilmiştir. Suret-i mahsusâda arz ederim. Sırf sahil üzerinde garbdan tâ Trabzon'a, şarka kadar halk içinde çalışmak üzere suret-i hususiyede gönderilmiş arkadaşlarımız vardır. Efendiler, yalnız müdüriyet-i umûmiye makamında bulunmuş olan bir arkadaşımızın bunları tamamiyle bilmemesi vârid ve vâkî olabilir. Çünkü birçokları makam-riyâsetçe gönderilmiştir. Veyahut vekâletlerden bazıları göndermiştir...”⁴³, “... Efendim sahil propağandası hakkında da birkaç kelime daha ilâve ediyorum: Arkadaşlarımız sahil propağandamızın hiç yapılmamakta olduğundan ve sahilden küçük bir sada gelmediğinden bahsettiler. Bunda da hata vardır. Efendiler sahil propağandamız vardır, bu pek kuvvetlidir. Hiçbir sada gelmiyor değil, ben yirmidört saat zarfında yirmidört tane rapor alıyorum. Arzu buyurursanız bütün bu raporları size havale edeyim, heyet-i celileniz okuyabilirler. Binâenaleyh Karadeniz Sahilimiz gayet müteyakkızdır, uçan kuştan dahi haber vermektendirler ve oraya uğrayan vapurun derhal içerisine girerler, yapılması icab eden şeyleri yaparlar. Efendim sahil propağandamız vardır...” şeklinde bahsetmişür⁴³.

Aynı konu ile ilgili olarak 6 Mayıs 1920 de bir sansür talimatnâmesi çıkartılmış ve aynı zamanda 20 Mayıs 1920 tarihli Hakimiyet-Millîye Gazetesi'nde de yayınlanmıştı⁴⁴.

19 maddelik bu talimatnâmenin ilk maddesinde, İstanbul ile her çeşit resmî haberleşmenin yasak olduğu, sahildeki ilk sansür merkezlerinde İstanbul'dan gelen resmî yazışmaların durdurulup yine İstanbul'a iâdesi söz konusu edilmiştir. İkinci maddesinde ise İstanbul Gazeteleri'nin taşraya sokulmasının yasak olması hususundadır. Bütün İstanbul Gazeteleri, sahil sansür merkezlerinden geri iâde edileceklerdir. Bu gazete ve resmî evrâkı kabul eden veya geri iâde etmeyen

43 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I, (1919-1938) Ankara 1961, s. 125, 126

44 Hakimiyet-i Millîye Gazetesi, 20 Mayıs 1920, no: 31.

memurlar "Hiyânet-i Vataniye Kanunu" hükümlerine göre muhakeme edileceklerdi. Ayrıca, talimât-nâmede vekiller ile resmi makamlara gönderilen mektup ve diğer yazışmaların sansür kapsamının dışında tutulduğu belirtilmekteydi⁴⁵.

TBMM Hükümeti Reisi, vekiller ve resmî makamların mektuplarının ve yazışmalarının sansüre tabi tutulmaması, mebusların tepkisine yol açmış ve konunun mecliste münakaşa edilmesine sebep olmuştu. Mustafa Kemal Paşa, yapılan konuşmalar sonunda çıkartılan emirlerin uygulanması için yaptığı konuşmasında ise: "... dahilen sansör vaz'ına heyet-i icrâiye lüzüm görmüş ve bunu vaz'etmiştir. Bu lüzuma kani olduktan sonra azây-i kirâmın bundan istisnâsı meselesi de nazar-ı dikkate alınmıştır. Bittabi hiç biribirimizden şüphe etmiş değiliz. Böyle bir şüphe ve tereddüt bizden uzak olsun. Yalnız mebusân-ı kirâmın bu kaide-i umûmîyeden istisnâ edilmemesinin bir sebebi var. O da sansörü vaz'eden vakaa Heyet-i icrâiye idi, malum-u âliniz heyet-i icrâiye, heyet-i umûmîyemiz namına ifâ-yı vazife etmektedir. Binâenaleyh sansörü vaz' eden heyet-i âliyeniz, kendisini bu kaideden istisnâ etmek isterse ve bunu izzet-i nefis meselesi ve itimad meselesi olarak telâkki ederse o zaman bütün rüesa-yı memurîn-i mülkiye, valiler, mutasarrıflar, kaymakamlar hepsi şâyân-ı itimâd insanlardır ve bütün memurlar ve bütün kumandânlar ve zabitân şâyân-ı itimâd insanlardır. Bunlara diyeceğiz ki, biz şâyân-ı itimâdız, fakat bizden başka herkes şüphe edilecek insanlardır. Tabii böyle birşey diyemeyeceğiz. Binâenaleyh bu gibi şeyleri söyletmemek için, hiçbir kimsenin böyle itirazına mahal bırakmamak için, kendimizi de bu istisnâdan hariç tutmayı muvâfık bulmamış idik. Eğer mebusân-ı kirâm rüesa-yı memurîn vesaireyi şâyân-ı itimâd bulup ondan gayrısına sansörü tatbik etmek isterlerse ondan gayrı ne kalır? Efrâd-ı millet, küle-i asliye-i millet, demekki kendilerine vekâlet ettiğimiz millet şâyân-ı itimâd değildir. Böyle birşey olamaz. Meseleyi izzet-i nefis meselesi yapmak doğru değildir, Sansörü idâme etmek lüzumuna kâil iseniz kendimizi istisnâ etmemeliyiz..." şeklinde söylemiştir⁴⁶.

Sansür ve Matbuât ve İstihbârât Müdüriyet-i Umûmîyesi'nin kurulmasından sonra yaklaşık bir yıl içerisinde gelişen olaylar, bölgede Askerî Sansür Müdüriyeti'nin kurulmasını zorunlu hale getirmişti. Askerî Sansür Müdüriyeti, 15 Haziran 1921 tarihinden itibaren göreve

45 Yücel Özkaya, agm., s. 897.

46 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938), Ankara 1961, s. 79-80

başlamıştır⁴⁷. ASM'nin görevi ise, TBMM'nin hakimiyeti altında bulunmayan yerler ile yapılacak mektup ve diğer bütün haberleşmeleri sansüre tabii tutmaktır. Ayrıca, 24 Temmuz 1921 tarihinden itibaren hariçten memlekete girecek olan gazete, kitap ve mecmuânın da "Ahalinin arasında su'i-tesir hasıl edeceği" gerekçesi ile sansüre tabi tutulacağı kararlaştırılmıştı⁴⁸. Bütün bu hususları yerine getirebilmek amacıyla da iskelelerde ASM. kurulmuştur⁴⁹.

AS Müdüriyetleri, vazifelerinin yapılmasına dair 21 Haziran 1921 tarihli "Sansür Talimatnâmesi", İnebolu Mevki Kumândânı ve İrtibât Zabiti Abdullah Nidâ-i Bey'in imzası ile tespit edilmişti⁵⁰. Diğer sansür müdüriyetlerine de şâmil olması açısından "Askeri Sansür Talimatnâmesi" ekte aynen verilmiştir⁵¹.

İzmit Bölgesinden Anadolu'ya geçecek olanların tetkik vazifesini de İzmit Hat Komiserliği yerine getirmekteydi. Bu hususta, İzmit Mevki Kumândânı Kaymakam Hüseyin Hüsnü Bey tarafından bir de talimât yayımlanarak vazifelerin titizlik içinde yapılması sağlanmıştır⁵².

Yayımlanan emirlere göre tren ve vapur yolculuğu yaparak İzmit'e gelenlerin tetkik muâmeleleri, inzibât ve polis tarafından müştereken yapılmıştır. Tren ile gelenlerin Yarımca'dan itibaren İzmit'e kadar tetkik ve arama muâmelelerinin tamamlanacağı da kayda bağlanmıştır. Vapurlarla gelenlerin bu muameleleri ise iskelelerde ikmâl edilecekti⁵³.

Yukarıda bahsedilen kuruluşlar, belirli bir dönemden sonra Tetkik Heyeti Amirlikleri bünyesinde toplanarak karma komisyon şeklinde vazifeye devam etmişlerdir.

Bu havâlide kurulan Tetkik Heyeti Amirlikleri (THA) nin en önemlisi ise İnebolu Tetkik Heyeti Amirliği'dir⁵⁴. İnebolu THA, burada bulunan diğer teşkilâtların mensuplarından seçilmiş memurları

47 Atase Arş., Klas. 1305, Dos. 1, Fih. 36

48 Atase Arş., Klas. 1306, Dos. 10/1, Fih. 11

49 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih. 64, Klas. 1306, Dos. 10/1, Fih. 7

50 Atase Arş., Klas. 1306, Dos. 10/1, Fih. 7

51 Sansür Talimatnâmesi için bkz., EK II.

52 Atase Arş., Klas. 1551, Dos. 59, Fih. 51. Ayrıca, İzmit Hat Komiserliği'nin vazifelerini belirleyen talimatnâme için bkz., EK III.

53 M. Aydın, agtez., s. 179

54 Atase Arş., Klas. 1292, Dos. 16, Fih. 6/5.

bünyesinde toplayarak, Anadolu'ya giriş ve çıkışları kontrol altına almıştı. Bu bölgede tek yetki İnebolu THA'ne verilmiştir. İstanbul'a gidecek olanlar da seyahat vesikalarını, emniyet müfettişliklerine vize ettirdikten sonra THA'ne "GÖRÜLMÜŞTÜR" şeklinde tastik ettirmek mecburiyetinde idi.

Karma komisyon şeklinde çalışan THA'nde vazife yapanlar ise emniyet müfettişleri, (AP) mensupları, emniyet ve inzibât memurlarıdır. THA tarafından yayınlanan bir talimata göre, bütün memurların vazife ve mesuliyetleri tanzim edilmiştir⁵⁵.

THA tarafından verilmiş olan emirlerin harfiyyen tatbik edilmesi, birçok mahzurlu durumları ortadan kaldırmıştı. Bu suretle, hem kontroller çok sıkı bir surette yapılmış oluyor hem de yanlışlıklara ve sui-istimâllere meydan verilmemiş oluyordu. Münferid teşebbüsler ve küçük kabileler ile Karadeniz'in diğer sahil ve iskelelerinden Anadolu'ya giriş yapıldığı dikkate alınarak buralarda da THA kurulmuştu⁵⁶.

TBMM bu teşkilâtların faâliyetlerinden iyi neticeler almış, birçok zararlı ve şüpheli kişinin Anadolu'ya girmelerine engel olmuştu.

Anadolu'ya vesikasız ve Karakol Cemiyeti'nin vesikaları ile gelenler İnebolu, Daday ve Kastamonu'da gözaltına alınmışlardır. Ayrıca, Felâh Grubu vasıtasıyla Anadolu'ya gelen kişilerin içine sızan şüpheli kişiler de buralarda tespit edilmişlerdir. Bunların haklarında yapılan tahkikât neticesinde Anadolu'ya kabul edilip edilmemelerine karar verilmiştir. Bu hususta onları tanıyanların ifadelerine müracaât edildiği gibi daha önceden Ankara'ya getirilen ve her sınıfa mahsus olan sicil defterlerinden haklarında tahkikat yaptırılmıştı. Anadolu'ya girişleri mahzurlu görülen kişiler, Kastamonu İstiklâl Mahkemesi kararı ile İstanbul'a iâde edilmişlerdi⁵⁷.

Bu kişilerin İstanbul'a iâdeleri ile ilgili mahkeme kararlarında genel olarak "... seciyesi düşkün olduğu kanaâti hasıl olduğundan dolayı Anadolu'ya kabul edilmemiştir." veya "ahlâkı müfsid olduğu için Anadolu'da istihdâmı tecviz edilmemiştir." şeklindeki bilgilere tesadüf edilmiştir⁵⁸.

55 Atase Arş., Klas. 1305, Dos. 8-A, Fih. 1/118. THAmirliğine ait talimâtname için bkz., EK IV.

56 Atase Arş., Klas. 1296, Dos. 16, Fih. 4

57 Atase Arş., Klas. 1307, Dos. 8, Fih. 1/67, Klas. 1306, Dos. 1, Fih. 1/-1/29, 19/40, 19/42, 19/44, 19/46, 19/49, 19/52, Klas. 1304, Dos. 9, Fih. 19/59, 80, 80/1

58 Atase Arş., Klas. 1308, Dos. 8, Fih. 1-67. Bu dosyadaki kararların hepsi konu ile ilgilidir.

Bir de iâde edilen kişiye ait "Eşkâl Muhtırası" tanzim edilerek bütün bilgileri bu vesikaya işlenmiştir⁵⁹. Tanzim edilen eşkâl muhtıraları Trabzon, Samsun ve Zonguldak THA'ne, EHUR'ne ve Felâh Grubu'na gönderilerek ilgili kişilerin tekrar Anadolu'ya girmelerine mani olunmaya çalışılmıştır⁶⁰.

Anadolu'ya Geçenlerin Tahkik ve Tetkik Muâmelelerinin İcrâ Edilmesi

İstanbul yolu ile Anadolu'ya geçiş yapan subay, er ve diğer şahısların tahkik ve tetkik muâmeleleri İnebolu'da icrâ edilmekte idi.

Ankara EHUR tarafından 1 Şubat 1921 tarihinde yayınlanan bir emirde Anadolu'ya gelecek olan kişilerin kabul edileceği tek kapının İnebolu olacağı belirtilmiştir⁶¹. Bu hususta bazı istisnâî durumlara da tesadüf edildiği görülmekteydi. Hava muhalefeti dolayısıyla diğer iskelelere yanaşmak mecburiyetinde kalan vapurların, yolcularını buralara çıkarttığı bilinmektedir. Ayrıca, münferid teşebbüslerle Akçaşehir, Ereğli, Yalova, İzmit ve Antalya yolu ile Anadoluya giriş yapanlar mevcuttu. Bütün bunlardan başka İstanbul'dan hazırlanarak Samsun ve Trabzon Limanları'na gönderilen kabilelerin durumları da verilen bu emre ters düşmekteydi.

Bu pürüzlerin ortadan kalkması için Ankara'nın bazı tedbirler aldığı görülmektedir. Öncelikle, başka iskelelerden karaya çıkmak mecburiyetinde kalan yolcuların İnebolu'ya getirilmeleri kararlaştırılmıştır⁶². Fakat bu yolda yapılan uygulamadan kısa sürede vazgeçildiği de tesbit edilmiştir. Bu karardan vazgeçilmesinde ilgili iskelelerde de THA'nin kurulmuş olması büyük rol oynamaktadır.

İstanbul'dan direkt olarak Samsun ve Trabzon iskeleleri'ne çıkartılmak üzere hazırlanan kabilelerin durumları ile ilgili olarak da taviz verilmediği görülmekteydi. Bu kabileler İnebolu'da vapurdan indirilmeden tezkiyeleri yapılmış ve vesikaları da "tezkiye edilmiştir" şeklinde tasdik olunmuştu. Bu vesikaya sahip olmayan hiçbir subayın Samsun ve Trabzon'da kabul edilmeyeceği gerekli yerlere bildirilmişti⁶³. Bu kabilelerin İstanbul'dan getirmiş oldukları itimat belgeleri

59 Eşkâl Muhtırası sureti için bkz., EK V.

60 Atase Arş., Klas. 1304, Dos. 9, Fih. 19/12, 19/13, Klas. 1296, Dos. 16, Fih. 4

61 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih. 52, 52/1, 60, 150, Klas. 952, Dos. 6, Fih. 43/2, Klas. 955 Dos. 18, Fih. 17

62 Atase Arş., Klas. 1305, Dos. 1, Fih. 14

63 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih. 55, 59 Klas. 632, Dos. 39, Fih. 1/57, 1/62

de İnebolu'dan Ankara'ya ulaştırılıyor idi⁶⁴. İstanbul'dan çıkıp Anadolu'ya çeşitli iskelelerden giriş yapan kişilerin kontrolden geçirilmeleri ve haklarında sağlıklı bir tahkikât yapılması gerçekten zor bir işti. Anadolu'ya giriş için tek kapının İnebolu olarak tesbit edilmesinden maksat, bura teşkilâtının hem mükemmel olması ve hem de geçişlerin bu merkezden yapılması ile inisiyatifin elde tutulması içindi.

İstanbul'dan İnebolu'ya gelen yolcu vapurları, iskeleye yanaştıktan sonra tahkikât muâmelelerinin yapılması hususunda THA'nin vazifesi başlamaktaydı. THA tarafından yayınlanmış olan talimat dahilinde herkes vazifelerini yerine getirmekle mükellefti⁶⁵.

15 Haziran 1921 tarihli THA tarafından yayınlanan talimatnâme ile vazifeli olmayan memurların vapurlara girmemeleri kararlaştırılmıştı. Vapurlara girecek memurlara ise Mevki Kumandanlığı ve THA'den vazifeli olduklarına dair bir pusula almaları mecburiyeti getirilmişti. Aksine hareket edenlerin ise şiddetle cezalandırılacakları kayda bağlanmıştı.

İskelede bulunan yük filikalarının da vapurlara gitmek için denize indirilmezden evvel içlerinin çok sıkı bir şekilde aranmasına dikkat edilmekteydi. Yük filikalarının vapurla gidişlerinde de bir emniyet ve bir inzibât memurunun refâkat edecekleri belirtilmekteydi.

İskelenin idaresi ve vapurlara gidecek olan filikacıların ve hammalların üzerlerinin aranması vazifesi de THA Memurlarından Mazhar Bey'e verilmişti. Vapurlardaki yolcular, vazifeli emniyet memurları tarafından sayıldıktan ,isimleri bir liste halinde THA'ne tasdik ettirildikten sonra dışarı çıkartılır ve bir salona alınırlardı. Salonda, yolcuların seyahat belgeleri ile İstanbul Grubu tarafından yanlarına verilmiş olan itimat belgeleri tetkik edilmeye başlanırdı. Bu belgeler, yolculardan alınarak İnebolu Mevki Kumandanlığı'nda toplanmaktaydı⁶⁶. Belgelerin tetkik edilmesine ise sivil tahârrî memurları Zühtü ve Raif Beyler memur edilmişlerdi. Bu vazifeye daha sonraları Bican (BAĞCIOĞLU) Bey'in de katıldığı görülmektedir.

Yolcuların elinden toplanan itimat belgeleri iki nüsha olup biri EHUR vasıtasıyla MMV Muâmelat-ı Zâtîye Dairesi'ne⁶⁷, diğeri de

64 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih. 51

65 Atase Arş., Klas. 1305, Dos. 8-A, Fih. 1/118

66 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih. 27, 27/1

67 Atase Arş., Klas. 1305, Dos. 8-A, Fih. 1/118

İstanbul Grubu'na geri gönderilmekteydi⁶⁸. Bu suretle, İnebolu'ya gelenlerin kimlikleri ve miktarı hakkında Ankara haberdâr edilmekteydi.

Vapurlar ile gelenlerin eşyalarının kontrol edilmesi vazifesi ise yine THA Memurlarından Hikmet Bey'e verildiği görülmektedir. Bu suretle, gelen yolcuların Anadolu'ya menfi yönde bir neşriyat sokması önlenmeye çalışılmıştı.

Önceleri, Anadolu'ya gelenlerin yanlarında getirmiş oldukları itimat belgelerinin, görülen mahzurlar yüzünden, İstanbul Grubu tarafından özel kurye ile gönderilmesi uygun görülmüştü. Bu belgeler özel kurye vasıtasıyla İnebolu Mevki Kumandanlığı'na getirilmekteydi. Diğer bir emir ile de evrak ve hüviyetlerindeki fotoğrafların grup mühürü ile mühürlenmesi ve imzalanması bildirilmişti⁶⁹. Bu suretle, grup tarafından gönderilenlerin içine sızmalar önlenmeye çalışılmıştı. Bir de grup mühürünü taklit ederek vesika tanzim edilmesinin önüne geçilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Ankara'nın bu hususta tecrübe sahibi olduğu bilinmektedir. Zirâ İngilizler, Karakol Cemiyeti'ne ait grup mühürünü taklit ederek Anadolu'ya birçok zararlı kişiyi sokmayı başarmışlardı. Ankara'nın sahte mühürü tesbit ederek ortaya çıkartmasından sonra bu yolu tercih etmesi, bazı müşkülleri de beraberinde getirmişti.

Bu tarihten sonra İstanbul'dan gelmekte olan yolcular, tetkikler sırasında hüviyetlerini İstanbul Polis Müdürüyeti'nden almış oldukları seyahat belgeleriyle ispat etmişlerdi. Bilâhare, özel kuryeler ile gelen itimat belgeleri ve diğer bilgiler ile de tezkiyeleri yapılmıştı. Bu arada, gelen yolcuların kalacak yer bulamamaları ve alınan tertibatın yetersizliği yüzünden, sefalet içinde kalmış oldukları tespit edilmiştir.

İstanbul'dan gelenlerden; subayların tezkiye muâmemeleri AP tarafından, sivil subay aileleri ve emekli subaylar ile ihtiyatların⁷⁰ tezkiye muâmeleleri de emniyet memurlarınca yapılmış idi⁷¹. Bu hususta, İnebolu'ya gönderilen 2 Kasım 1920 tarihli bir yazıda tezkiye muâmelelerinin kesinlikle yapılmasını ve herhangi bir makamın bu husustaki

68 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18., Fih. 14, 17, 108, Klas. 632., Dos. 39., Fih. 1/22, 1/52, 1/53

69 Atase Arş., Klas. 622., Dos. 18., Fih. 62.

70 Atase Arş., Klas. 622. Dos. 18. Fih. 83, 103/1-Klas. 1305, Dos. 1, Fih. 1

71 Atase Arş., Klas. 622. Dos. 18, Fih. 77

düşüncelerinin dikkate alınmaması emredilmişti⁷². Ayrıca, yazıda "Gelecek zâbitler Hamza Grubu'ndan vesikayı haiz olsalar da vezâif-i mâlumé icâbâtı olarak tetkik-i ahvâlden masun bırakılamaz. Ancak, bu gelenlere adem-i emniyet ve gruba aski ile adem-i memnuniyet tevliid edecek mahiyet kesb etmemelidir. Bu emri yalnız siz bileceksiniz...." denildiği görülmektedir.

Bu emir, grup tarafından sevk edilerek gönderilen subayların içine dahi casus sızabileceği ihtimalini ortaya koymaktadır. Zaten, EHUR Karakol Cemiyeti'nin subay sevkîyatında bu tür olayların ortaya çıkmasından sonra Felâh Grubu'nun dikkatini çekmişti. Aynı zamanda gerekli makamları da haberdâr ederek Karakol vesikası ile gelenlerin Anadolu'ya kabul edilmeyeceklerini duyurmuştu⁷³.

Bu arada, EHUR'nin 1 Şubat 1921 tarihli emirleri bir anda İnebolu'ya gelenleri şaşkına çevirmişti. Emirde, vesikasız gelenlerin derhal iadesi sözkonusu idi. Halbuki, bulduğu bir vasıta ile memleket hizmetine koşan birçok kimse vardı ki, hepsinin feryâdı aynıydı. Vesikasız gelen bu subayların hemen hepsi, "... Biz ellerimizi yıkadık, bir daha geriye İstanbul'a dönmek üzere geldik. Geri gitmekliğimize imkân yoktur. Bizi burada mahv etmek daha evlâdır" demekteydiler. İttihat ve Terakki Fırkası Kâtibi mesullerinden Azmi Bey'de: "... Beni İstanbul'a iade etmek demek idâmâ vermektir..." diyerek yollarında geriye dönüş olmadığını izâh etmeye çalışmıştır⁷⁴.

Bu hususta, Ankara'nın hassasiyetini de haklı görmek gerekmektedir. Vesika ile gelenlerin içine bile casusların sızmış olduğu tespit edilmiş olduktan sonra, bu tip, vesikasız gelenlere itimat edilmemesi ve iade edilmeleri hakkındaki karar tabii bir olaydır.

İnebolu'daki bu feryâd ve ileri sürülen mazeretler, İnebolu İrtibât Zâbitliği tarafından Ankara'ya ulaştırılmış olup, onların Anadolu'ya kabul edilmeleri yolunda karar alınması istenmişti. Ankara'da bu tip müracaâtları göz önüne alarak, bazı tedbirler almayı ihmâl etmemişti.

Vesikasız gelen şahısların esaslı bir soruşturmadan sonra haklarında karar verilmesinin sağlanması maksadıyla;

72 Atase Arş., Klas. 622., Dos. 18., Fih. 6

73 Atase Arş., Klas. 622., Dos., 18. Fih. 51, 69, 69/1

74 Atase Arş., Klas. 622. Dos. 18, Fih. 101

- 1- İstanbul'dan ne suretle geldikleri,
- 2- İstanbul Polisi'nden vesika alıp almadıkları,
- 3- Anadolu'da kendilerini tanıyan kişilerin olup olmadığı,
- 4- Siyâsî vaziyetinin ne olduğu,

hususlarında bilgiler toplanmaktaydı.

Özellikle, bu safhada dikkate alınan bilgiler Anadolu'daki tanıdıklarının ifadeleri ve şehâdetleri⁷⁵ ile daha önceleri siyasi vaziyetlerinin ne olduğu idi⁷⁶. Bu tip olaylarda, tezkiye muâmeleleri tabii olarak uzadığı için ilgili kişi veya kişiler bir hayli sefâlet içinde kalmışlardır⁷⁷.

Bahriye subaylarından olup da vesikasız gelenler için de Liman Reislikleri'nden istifade edilmesi düşünülmüştü. Liman Reislikleri'nde çalışan bahriyelilerin İstanbul'dan gelen meslektaşlarını başkalarından daha iyi tanıyacakları ve haklarında daha sağlıklı kararlar alınacağı düşünülmüştü. Bu uygulamada da bir hayli başarılı olunmuştu⁷⁸.

İstanbul'dan vesikasız gelenlerin önüne geçilmesi için Ankara'nın başka tedbirlere müracaât ettiği görülmektedir. İsmen talep suretiyle subay tedârik etmek düşüncesini gerçekleştirmek istendiği dikkati çekmektedir. 19 Mart 1921 tarihinde İstanbul mahalli mâtbuatında yayınlatılmak üzere hazırlanan ve ilgili yerlere ulaştırılan bir beyânnâme ile bu hususta bir daha taviz verilmeyeceği hatırlatılmıştı. Bundan böyle İstanbul'dan ismen talepte bulunulacağı ve bunların dışında gelecek olanların kabul edilmeyeceği bildirilmişti⁷⁹.

Bu durum İnebolu'da yapılan tetkik ve tahkik muâmelelerinin hafiflemesine ve izdihâmın azalmasına vesile olmuştu. Çünkü, bu su-

75 Bu tip vesikalara, araştırmamız müddetince sıkça rastlamış bulunuyoruz. Burada önemli bazı vesikalara, araştırmamız müddetince sıkça rastlamış bulunuyoruz. Burada önemli bazı vesikalara ve kimlerin şehâdetinde bulduklarını belirtmekle yetineceğiz. Bir kişinin Ankara Mebusu Mustafa Bey tarafından sorulması isteği ile ilgili olarak bkz. Klas. 632, Dos. 12-A, Fih. 31/1, Yüzbaşı Ziya İsminde bir subayın, kendisi hakkında Mustafa Kemal Paşa'dan sorulması talep edilmiş, fakat Mustafa Kemal Paşa'nın ilgili kişiyi hatırlayamadığı bildirilmiştir. Bkz., Klas. 632, Dos. 12-A, Fih. 32. Dahiliye Vekili'nin bir kişiye yaptığı şahitlik için bkz. Klas. 632, Dos. 12-A, Fih. 9. Ayrıca Hakkı Behiç Bey'in (Klas. 632, Dos. 12-A, Fih. 36), MMV Muâmelatı Zâtiye Reis Vekili Binbaşı Rıza Bey'in (Klas. 632, Dos. 12-A, Fih. 46/1), Sivas Mebuslarından Mustafa Tevfik Efendi, Hayri Bey ve Emir Paşanın (Klas. 632, Dos. 39, Fih. 1/43) ve Garb Cephesi Topçu Müfettiş Muâvini Abdürrezzak Bey'in (Klas. 632, Dos. 39, Fih. 1/105) şahitliklerine tesadüf edilmiştir.

76 Atase Arş., Klas. 622., Dos. 18., Fih. 104/1

77 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih.

78 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih. 126/1

79 Atase Arş., Klas. 622, Dos, 18, Fih. 150

retle talep edilen subaylar, İnebolu vasıtasıyla İstanbul Grubuna bildirildiği için kimin geleceğinden haberdâr olunuyordu.

İlgili kişi İnebolu'ya geldiği zaman alel usul kontrol edilerek Ankara haberdâr ediliyordu. Bu gibi kimselerin kontrolleri ve haklarında yapılan tahkikat daha önceden bitirildiği için hem ilgili kişi uzun süre bekletilmiyor, hem de İnebolu'da karışıklığa meydan verilmiyordu.

İnebolu'da tezkiye meâmelelerinin yapılması sırasında bazı hususlara riâyet edilmesine titizlik gösteriliyordu. İstanbul'dan gelen, subay, askerî memur ve talebelere azâmî surette yardımcı olunmaktaydı. Subayların, esaslı bir şekilde tezkiye edilmeleri hususu onların bir müddet bekletilmelerine sebep olacağından iâşe ve yerleştirilmeleri mümkün olduğu kadar sağlanmıştı.

EHU Reisi Fevzi Paşa'nın Kastamonu ve Havâlisi Kumândanlığı'na gönderdiği 13 Şubat 1921 Tarihli bir yazıda, gelen kişilere her şeyden önce iyi davranılması gerektiği emredilmekteydi. Ayrıca, Anadolu'ya gelenlerin büyük bir kısmının yürüyerek geldiğinin dikkate alınmasını, bu kişilerin izzet-i nefislerini rencide etmeyecek şekilde tahkikatlarının icrâ edilmesini emretmişti. Aksi takdirde, gelen subayların hüsrâna uğrayacakları belirtilerek, bunun da Anadolu için menfi bir durum teşkil edeceği ilave edilmekteydi⁸⁰.

Bu emir doğrultusunda gelen kişilere ağır muâmelelerde bulunanlar ve hakaret edenler, takip edilerek şiddetle cezalandırılmışlardı. Kastamonu ve Havâlisi Kumândânı Muhyiddin Paşa'nın ne gibi tedbir alındığı ve nasıl bir takibâta bulunduğu hakkında Ankara'ya göndermiş olduğu rapor, bu konuya örnek teşkil etmektedir⁸¹.

Yine bir raporda, İnebolu Kaymakamı'nın, sivil giyinmiş bir hesap memuruna tokat vurduğu gerçeğiyle vazifeden azledildiği bildirilmektedir. Ayrıca, İnebolu Mevki Kumândânı'nın vazife ve mesuliyetlerini su'i-istimâl ettiği ve bu durumun ortaya çıkmasından sonra vazifeden alındığı bildirilmekteydi. Bundan başka bazı polis ve inzi-bât memurlarının, yolculara ağır muâmelelerde bulduklarının tesbiti üzerine cezalandırıldıkları da ilave edilmekteydi.

Tezkiye muâmeleleri yapıldığı sıralarda, bazı kişiler hakkında asılsız ihbârlarda bulunduğu ve ilgili kişilerin zor durumda bırakıl-

80 Atasc Arş., Klas. 632, Dos. 12-A. Fih. 58, 58/1

81 Atasc Arş., Klas. 632, Dos. 12-A. Fih. 68

dıkları görülmektedir. Bu durumun önüne geçilmesi için 20 Nisan 1921 tarihinde İstanbul Grubu'na bir talimât gönderilerek ihtarda bulunulmuştu.

İlgili talimâtnâmede, "... Bundan böyle bildirilecek malumat ve istihbaratın esâslı delâlii serd ve eşhas hakkında mümkünse fotoğraf ve kabul olunmayacağı cihetle eşkâl ve alâmeti ve seciyelerinin tasrihi ve isnâd olunan cürm ve kabahatin muhâkim ka'idesince sübûtuna kâfi şerh ve vesâ'ik ilâvesi...." şeklinde bilgilerin noksanz olarak bildirilmesi istenmiştir⁸².

Yapılan ihbârların çoğunda, İstanbul'da işlenen suçların delil olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu tip ihbârların, tezkiye muâmeleleri yapılırken göz önünde bulundurulmaması ve İstanbul'da işlenen adi suçların, Anadolu'da dikkate alınmayacağı kaydedilmiş idi⁸³. Yine, EHUR'nin 17 Şubat tarihli bir yazısında, esaslı surette tahkikât yapılmadan gelen kişilerin tevkif edilmemeleri ve mağdur duruma düşürülmemeleri emredilmişti⁸⁴.

Tezkiye muâmeleleri yapılırken, her ne kadar su'i-istimâle meydan verilmemeye gayret gösterilmiş ise de bunun önüne geçilmemişti. Bunda da hissi davranışların rolü büyük olmuştur. 9 Ocak 1921 tarihinde EHUREisi Fevzi Paşa tarafından Kastamonu AP Teşkilâtı Amirliği'ne gönderilen bir yazıda, İnebolu'ya vesikasız gelenler hakkında layıkıyla tahkil ât yapılmadığının haber alındığı, İstanbul Grubu vesikası ile gelenlerin vesikasız gelenlerin daha fazla bekletildiğinin tespit edildiği belirtilmekteydi⁸⁵.

Bu olay üzerine İnebolu İrtibât Zâbiti ve aynı zamanda AP şube amiri olan Yüzbaşı Kozanlı Şevki Bey'in vazifeden alındığı görülmektedir. Daha önce de Şevki Bey'in, Karakol vesikası ile gelen ve kabul edilmemesi gerektiği halde teskiye yaptığı, İstanbul Askerî Tevkifhânesi inzibât Topçu M. Sanisi Memduh Bey olayından sonra da dikkati çekilmiş idi. EHUREisi Fevzi Paşa tarafından Şevki Bey'e gönderilen yazıda: "... vazifede hissiyâtdan ziyâde kavâ'id-i mevzuâya riâyet etmek zarûridir. Vaziyet-i hâzıra emrettiği fârt-ı teyakkuz ve

82 Atase Arş., Klas. 1304, Dos. 9, Fih. 7

83 Atase Arş., Klas. 632, Dos. 39, Fih. 1/94, 1/95, 1/96, 1/97

84 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih. 81

85 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih. 36

basiret icâbâtının bâdemâ bilâ-kayd-u şart herkes hakkında seyyânen tatbikini isterim..." denilmekteydi⁸⁶.

Bilindiği gibi Şevki Bey, İstanbul Askeri Tevkifhânesi inzibatlarından M.S. Memduh Bey'i, kendisi tevkifhâne mahkum iken iyi davrandığı için tezkiye etmiş ve Anadolu'ya kabulünü sağlamıştı⁸⁷. Fakat, Memduh Bey Hakkında Ankara'ya yapılan ihbâr ve şikayetlerde, bu kişinin İstanbul'da iken Kuvây-ı Millîyeciler'e pek fena davrandığının bildirilmesi sonucunda, Şevki Bey'in bu hususta hissi davrandığı ortaya çıkmıştı. Süvari Kaymakamı Arif Bey ve Giresun Jandarma Bölük Kumândanı Yüzbaşı Cemil Bey'in, Memduh Bey hakkında hazırlamış oldukları raporda şöyle denilmişti: "... Hapishâne mev-kûf bulunan Erzincanlı Hafız Abdullah Azmi Bey'in hakkında, İngilizlerin hapishâneyi-teftişlerinde, Divân-ı Hârb-ı Örfi tarafından idâma mahkum edildiğini ve 250.000. Ermeni kestiğini ve verilen idâm hükmünün tastiki için iki aydan beri arz edildiği halde irâdesinin henüz çıkmadığı hakkında ifâdâtda bulunduğu gibi Kürd Mustafa Paşa'ya hapishâne hakkında ma'lumat vermekle mükellef olduğu ve mev-kûf zâbitâna su'i-muâmele eylediği..." şeklinde belirtilmekteydi⁸⁸.

İşte, bu olaylardan sonra Kastamonu ve Havâlisi Muhyiddin Paşa'nın Raporunda da belirtildiği üzere Şevki Bey bu vazifeden alınmış ve yerine Süvari Binbaşısı Abdullah Nidai Bey getirilmiştir⁸⁹.

EK I

ASKERİ "P" TEŞKİLATI VE VEZÂİF-İ ESASİYESİ HAKKINDA TALİMAT

1- "P" Teşkilatı ordu gerisindeki muntikalarda ve dahilinde düşman casus faaliyeti ve propagandasının teşkilat-ı hafiye ve itişaşı ihtas eylemesinin önünü almak ve mukabil tedabir ittihaz ve faaliyeti müteakabili ibraz etmek ve düşman muntikasına gönderilecek eşhası tedarik eylemek gibi emniyet-i umumiye ve istikbarata muavin bir teşkilattır. Bu maksatla askeri "P" şubâtı ve meraziki vücuda

86 Atase Arş., Klas. 632, Dos. 12-A, Fih. 81/1

87 Atase Arş., Plas. 632, Dos. 12-a., Fih. 67

88 Atase Arş., Klas. 632, Dos. a2-a., Fih. 52

89 Atase Arş., Klas. 956, Dos. 21, Fih. 10/3, Klas. 632, Dos. 18, Fih. 72

* Atase Arş. Klas. 956, Dos. 21, Fih. 2

getirilmekte bulunmuş ve bunlara zabitan inzibat memurlarından maada hafi teşkilatta malik müteaddid taharri memurları ve menatik-ı harbiye dahilinde komser ve polis ilave edilmiştir.

2- Teşkilat ve İrtibat

a) Bil-umum "P" vezaifi Erkan-ı Harbiyeyi Umumiyece idare olunacaktır. Bu maksatla Erkan-ı Harbiyeyi Umumiye istikbarat şubesine merbut bir "P" kısmı ihdas edecektir. Ve bu kısım "P" ve istikbarat ve irtibar şubeleri muamelâtle meşgul iki cüz-i esasi-den mürekkeb olacaktır.

b) Cephe ve kolordu ve bu selahiyetteki havali mıntıklarındaki kumandanlık karargahları istihbarat şube veya kısımlarında birer "P" kısmı bulunduracaktır.

c) Menatik-ı Harbiyede ve kendi mıntıklar aksam-ı dahiliyesinde en büyük kumandanınca ihdas edilmiş melfuf(?) ve muvakkat kadrolara nazaran mevakin derece ve ehemmiyetine göre lüzum görülecek mevkide ve Erkan-ı Harbiyeyi Umumiyenin rey ve muvaffakiyetinden birinci ikinci üçüncü derece veya muvakkat mahiyette "P" şubeleri vücuda getirecekler.

d) "P" şubası mıntıklarındaki kumandanların emrindedir. Ancak ahali-yi müstacelede ve kumandanlığın rey-i munzam bulunan hussatta istihbarat şubeleri ve şube bulunan makamların istihbar kısımlarından da emir alırlar.

3- Vezaif ve İcraat

a) "P" nin vezaif-i esasiyesi birinci maddede icman edilmiştir.

b) Atide tayin edilen menatik-ı harbiyyede "P" şubeleri bil-umum "P" ve emniyet-i umumiye vezaifinden doğrudan doğruya mesuldur. Bunun için sevahil-i hudut ve cephelerin alametini tahkik ve tetkik ahvaliyle calip-i şübhe görülenleri lüzumunda tevkif kumandanlık makamları vasıtasıyla da icabeden mahkemelere vesaikleriyle tevdi ederler. Gelip gidenler hakkında seyr-ü sefer nizamnamesi ahkamı "P. C" tatbik ve icra ve sebeple mevcut polis teşkilatına evamir ve talimat ita olunur.

c) Menatik-ı Harbiye haricinde emniyeti umumiye hususati dahiliye vekaletine aittir. Ancak bu mıntıklardaki "P" teşkilatı bilhassa hariçden gelecek ordu mensubinin tetkiki ahvali ve kanunca

temas eden düşman casusluğu hakkında tetkikat ve istihbarat ile muazzaf, sivil savusulara dair istihdal edeceği esaslı haberleri elde edebileceği vesâik ile cihet'i mülkiyeye tevdi eder.

d) "P" teşkilatı menatik-ı harbiyede ordunun efkar-ı umumiyesine kesb-i ittiala ve kumandanların nukaat ve nazar ve talimatına teyfiken propaganda icraasına saidir.

e) Kumanda makamâtının düşman nezdinde istihdam edeceği muhbir ve casusları bulmaya ve hariçte düşman mıntıklarında lüzüm gösterilecek merakız-ı istikbariyenin ihzarına memurdur.

f) Menatik-ı Harbiye haricindeki limanlara gelecek sivil ahalîye "P" teşkilatının müdahalesi gayri caridir.

4- Menatik-ı Harbiye iki numaralı kronki de gösterilmiştir.

Erkan-ı Harbiyeyi Umumiye
Reis Vekili Fevzi

EK II

SURET

Askerî Sansür Müdüriyeti Vezâifinin tarz-ı cereyânına Dair Sansür Talimâtnâmesidir

1- Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin havza-i işğâl ve hükümrânisinden gayrı hâric ile muhâberât ve mekâtib sansüre tabidir.

2- Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Riyâseti'nden gayrı hiçbir makam veya şahsın diğer hükümetler ile yani düvel-i i'tilâfiye vesâir hükümet ve hatta İstanbul Hükümeti ile resmî muhâbere edemez. Bu gibi muhâberât da aynen sansüre tabi' edilerek sansüre c muâmele-i muktezîye ifâ edilecektir.

3- Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin havza-i işğâlîve hükümrânisinden gayrı hârice çıkacak muhâberât ve mekâtib için sansürce nazar-ı dikkat ve ehemmiyet alınacak mevâd şunlardır:

A- Düşmanlarımıza ve hatta İstanbul Hükümeti'ne bir istihbârât olacak ve menâfi-i mülk-ü memleket ve milleti ikâ edecek bilu-

* Atase Arş., Klas. 1306, Dos. 10/1, Fih. 7/1

mum ahvâl ve ahâliye ve siyâsiyemize dâir ma'lûmât ile Anadolu Ordumuzun harekât-ı sevkü'l-ceyşine ve kıtaâtının sevk ve idâre cüz-i tamlarının kuvvet cins ve miktârı ile numaraları ve kumânda heyetlerinin isimleri sansür edilir.

B- (A) maddesindeki mevâd ile Anadolu zimâmdârânesinin adâbına gayr-ı muvâfık ve aleyhimizde muhârrer bi'l-umûm muhâberât sansür edilir.

C- Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'yle azâlarının, heyet-i vekile reisi azâlarıyla icrâ vekilleri heyeti reisi ve azâları, vilâyet, mutasarrıflıklar, kaymakamlıklar, Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâseti ve cebhe kumândânlıklarıyla Müdâfaâ-i Millîye Vekâleti ve şubât-ı reis ve müdüriyetleri, kolordu, grub, ve fırka kumandânlarıyla alay kumandânlarının şahsına aid hususî muhâberât ve mekâtib sansüre tâbi değildir.

4- Bâlâda münderic üç maddenin hüsn-ü suretde ifâ ve icrâsına riâyet edilmesi

Mevki Kumândânı ve İrtbât Zabiti
Nidâi

EK III

İzmit Askerî Hat Komiserliğine,

1- Yarımca'dan İzmit'e kadar trenin seyahati esnâsında inzi-bât neferleri polis ile müştereken arama ve tetkik vazifesini yapmış bulunacaklardır.

2- Denizden gelecek vapurlarla motorlara kendiliklerinden polislerin ve inzi-bâtların girip arama-tarama yapmaları esâsen muvâfık ancak fevkâlâde hallerde câizdir.

3- Denizden gelen yolcuların vesikalarının muâyenesi vesâire için vapura ve motorlara girilip yolcuların iskeleye çıkarılarak muâyene-neleri yapılacaktır.

4- Trenden veya vapurdan çıkılınca askerler ile asker aileleri merkez kumandânlığma giderek merkezce eskisi gibi tetkik muâmeleleri yapılacaktır.

5- Muâmeleyi kolaylaştırmak için şimdilik sivil ve aileler merkeze uğramaksızın doğruca polis dairesine sevk ve muâmeleleri polisçe tamamlanacaktır. Lüzumu görülünce bütün yolcular merkeze çağrılacak kontrol edilir.

6- İnzibât memurları tarafından trenden veya vapurlardan çıkacak sivil şahıslar ve ailelerin isimleriyle seyahat sebeplerini açık bir şekilde tanzim edilmiş birer defter merkez kumândânlığına ve oradan mevki kumândânlığına verilecektir.

7- Polis dairesinde isimleriyle sevk edilmiş olan şahısların her biri tahkik edilerek hüviyet ve mazeretlerine göre haklarında muamele yapılır. Fakat memlekete girmesinde mahzur görülenler hakkında esbâb-ı mucibeleriyle evrâkı polisçe mevki kumândânlığına verilecektir.

8- Sivil şahısların polise sevklerinden evvel şüpheli ve tevkifleri icab edenler ortaya çıkarsa bunların derhâl merkezce muâmeleleri takib olunur veya neticesi bildirilmek üzere polise emanet edilir.

9- Polisçe ve merkezce görülüp de hakkında etraflıca tahkikât yapılan ve neticede kabul edilmesi mümkün olunmayan şahısların, grubdan hakkında edinilecek bilgilere göre muâmele edileceklerdir.

10- İzmit'e gelib de ne için geldiğini kendisi de tayin edemeyenler veya hüviyetlerini tepsit edemeyeceği kendi ifadeleriyle de sabit olanlar genellikle serserîler ve halleri müskil mülteciler hakkında mevki kumândânlığının malumât ve muvafakatını aldıktan sonra polisçe kabul edilmemeleri ve iâdeleri ile ilgili muâmeleler yapılır.

11- Vesika yoklaması ile kimlik muâyenesinin dost ve düşmana çirkin görülecek bir tarzda ve sokak ortasında dinlenilecek surette icrâsından kaçınmak lazımdır.

12- Mevkinin 1845 numarasıyla merkez kumândânlığına ve polis müdüriyetine ve hâk komiserliğine yazılmıştır.

17.8.1337

İzmit Mevki Kumândânı
Kaimmakam Hüseyin Hüsnü

EK IV

Vaziyet Dolayısıyla Askerî Hareket Tarafından Yapılması Gerekli Olan Emniyet Vazifelerine Ait Talimâtname'dir

Madde 1: Vapurların gelmelerinde öteden beri emniyet müfettişleri tarafından yapılmakta olan bütün vazifeler Tetkik Heyeti Amirinin nezâretinde yapılacaktır.

Madde 2: Emniyet memurları Tetkik Heyeti Amiri tarafından verilecek emirleri yerine getirmeye mecbur olup aksine hareket edenler şiddetle cezalandırılacaklardır.

Madde 3: Emniyet memurları kendi kendine vazife yapamayacak, vapurdan çıkarılması lazım gelen yolcuların isimleri emniyet memurları tarafından kaydedildikten sonra Tetkik Heyeti Amirine gösterdikten ve müsaâde ettikten sonra dışarı çıkartılacaklardır.

Madde 4: Vapura gidecek olan zevat Mevki Kumândânı ve Heyeti Amirinden mezuniyeti hâvî bir pusula almağa mecburdur. Bunun aksine olarak hiç kimse vapurlara gidemeyecektir.

Madde 5: İstanbul'a gidecek yolcuların seyâhat vesikâları eskisi gibi Emniyet Müfettişliği tarafından vize edilecek ise de bunun Tetkik Heyeti Amiri tarafından da tetkik ve 'GÖRÜLMÜŞTÜR' ibâresiyle imza ettikten sonra gidişlerine müsaâde edilecektir.

Madde 6: Emniyet memurlarına verilecek olan vazife listesi Tetkik Heyeti Amirine gösterilecektir.

Madde 7: Yük filikaları vapurlara gitmezden evvel içerisi aranmaksızın denize indirilmeyecek ve buna bir emniyet ve bir de inzibât memuru tayin edilecektir.

Madde 8: Zabıtlar hakkındaki muâmele eskiden olduğu gibi yapılacaktır.

Madde 9: Salondan gelip geçecek yolcu vesâirenin seyâhat varakası ve yanlarındaki pusulayı ve eşyalarının aranmasına, tetkik edilmesine Tetkik Heyeti Memurlarından Zühtü Efendi ve Raif Efendi memurdurlar.

Madde 10: Salona gelecek bütün eşyâyı emniyet memurlarıyla müşterek olarak aramaya Tetkik Heyeti Memurlarından Hikmet Efendi memurdur.

Madde 11: Vapurlara gidecek ve gelecek filikacı, hammal ve sâirenin üzerlerinin aranmasıyla iskelenin idaresi Tetkik Heyeti Memurlarından Mazhar Efendiye aittir.

15 Haziran 1337

Mevki Kumandânı ve İrtibât
Zabiti